

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

Animam ex elementis rerumq; initiis non constare cap. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

tum difficultatibus illis premi, quæ hæcenus propo-
 sitæ sunt, tum aliis pluribus. Quibus planè con-
 ficitur, non solum eam esse non posse definitio-
 nem atque essentiam animæ; sed neque accidens
 aut proprietatem ullam. Etenim ea definitione
 posita, si affectus animæ atque operationes expli-
 care volueris, planè non poteris, etiam si vel maxi-
 mè diuinandi potestas permittatur: quod & antea
 illi, qui harmoniam dicebant, obiectum fuit in tex.
 56. Quomodo enim cogitationes, sensiones, atque
 appetitiones, quæ actionem significant cognos-
 centem; & voluptates item, delectationes, mæro-
 res, & affectus ac perturbationes cæteræ, quæ es-
 sentiam animæ comitantur, aut numerus sint seip-
 sum mouens, aut huiusmodi numerum conse-
 quantur? Nam qualis numerus sit rationalis
 facultas? Qualis phantasia, sensus, aut appeti-
 tus?

Cæterum illorum verborum (sed & accidens)
 altera potest esse interpretatio. Namque definitio
 bona cuiusmodi esse debet, vt non solum essentia,
 sed & propriorum accidentium cognitionem pa-
 riat. At definitio animæ à Xenocrate posita neu-
 trum habet: non est igitur bene anima ab illo defi-
 nita; Numerus seipsum motiens. Quomodo enim
 ex numero affectus & actiones animæ cognoscantur?
 Prior interpretatio Philoponi fuit atque Simp-
 licij; posterior Themistij, Auerois, & sancti
 Thomæ. Quæ eò magis probanda videtur, quòd
 circa libri initia positum fuit eam esse bonæ defi-
 nitionis conditionem, vt ex ea definitæ rei pro-
 prietates intelligantur: indèque nunc videtur ar-
 gumentum aduersus Xenocratis definitionem du-
 ci. Quid verò aduersus vniuersam hanc Aristote-
 lis disputationem Andronicus dixerit, narrabit
 tibi Themistius, atque pro Aristotele respon-
 debit.

ANIMAM EX ELEMENTIS D
 rerumque initiis non constare.

CAP. VII.

TEXTVS.

Τὸν δὲ τρεῖς πρὸς δεξιῶν, καὶ ἑξ ἑξῆς πρὸς
 ἀριστερῶν, οἱ πρὸ κινήσεως ἀπερὶ τὸν κίνησιν ἐαυτοῦ,
 οἱ δὲ σωματὸν ἀπορροεῖται, ἢ τὸ ἀσωματοτάτων ἢ ἄλλων.
 πάντα δὲ πῶς ἀπορροεῖται καὶ ὅπως ποιεῖται, δεξιῶν
 καὶ ἀριστερῶν. δεξιῶν δὲ ἀπορροεῖται πρὸς δεξιῶν τὸ ἐν ἡ
 σωματὸν ἀπορροεῖται. λέγεται δὲ ἡ ἐξ ἑξῆς τὸ ἦ ὅτι,
 καὶ ἑξῆς γινώσκου.

Tex. 75 Tribus autem traditis modis, quibus definiunt animam;
 hi quidem maximè motuum asseruerunt, eo quòd seipsum
 moueat; illi verò corpoream tenuissimarum partium, aut inter
 cætera maximè incorpoream. Hæc autè quas dubitationes
 & obiectiones habeant, serè percurramus. Resat verò con-
 siderare quomodo dicant ex elementis eam esse. Inquirunt
 enim, vt & sentiat entia, & singula cognoscat.

COMMENTARIVS CXV.

Placuit Philopono superiorum hanc conclu-
 sionem esse. Mihi non placet; sed magis tran-
 sitionem esse ad ea, quæ supersunt consideranda.
 Reperit autem partitionem initio disputationis
 factam. Nam est veterum de Anima sententias
 bipartitò diuiserit in tex. 19. quosdamque dixerit
 spectasse motum, alios cognitionem; adiuncto ta-
 men incorporeo in tex. 33. trimembrem partitio-
 nem fecit. Quæ locum nunc cum respexisse, tum
 ex ipsa constat, quam reperit; tum ex illis ipsis,
 quibus vtitur verbis. Dixerat enim antea (Defi-
 niunt autem omnes animam tribus) nunc autem
 (tribus autem traditis modis, quibus definiunt ani-
 mam. Eadem enim sunt verba, eademque senten-
 tia. At quorsum hæc repetitio? Tum vt conse-
 quentia cum antecedentibus necet: tum vt quid
 actum sit quidque agendum super sit intelligatur.
 Confutatis namque duobus membris, quorum al-
 terum animam inquit erat esse id, quod maximè
 motuum est; alterum, esse incorporeum quid-
 piam aut certè tenuissimarum partium corpus;
 tertium superest considerandum, quo eam ex ele-
 mentis rerumque initiis constare aiunt: quoniam
 cognoscit omnia, cognitioque propter naturæ si-
 militudinem sit; quare cum ex rebus omnibus
 constare rerumque omnium cognoscendarum cum-
 mulus & congeries esse non possit, reliquum est,
 vt ex illarum saltem initiis & quasi summitatibus
 constet, vt quoquo saltè modo similis omnibus
 sit. Eritque potissimum cum Empedocle disputa-
 tio; tum propter hominis celebritatem ac famam;
 tum quòd in ea ipse sententia tuenda præcipuus &
 magis pertinax videretur.

Sed pulchrè Simplicius admonet, non esse idem
 considerare substantiam, aut actionem proprietate-
 temve aliquam; & considerare modum, quo illa
 sit. Quippe in re ipsa quoquo modo videretur Philo-
 sopho cum illis omnibus conuenire (quod obser-
 uauit quoque Philoponus) sed discrepantiam
 esse in modo: & in principio is ita profellus est se
 aliorum commemoraturum sententias, vt si quid
 sapienter fuisset dictum, libenter acciperet; quæ
 verò perperam & insipienter, repudiaret. Sanè ani-
 mam mouere animalium corpora fatetur Aristote-
 les, qui alibi dixit moueri à seipso proprium ani-
 matorum esse: & in 2. libro animæ definit esse id,
 quo primum viuimus, sentimus, mouemur, & in-
 telligimus. At modum non probat, propterea in-
 quam mouere, quòd ipsa moueatur. Et ideo illa
 adiunxit verba (motuum asserunt eò, quòd seip-
 sum moueat. Fatebitur incorpoream esse, qui pro-
 baturus est omnino non esse corpus, sed entele-
 chiàm & perfectionem corporis: modum illum
 non probat, incorpoream esse, hoc est minimè
 corpoream partiumque tenuissimarum corpus;
 quoniam duo corpora simul & in eodem essent
 loco. Ac demum quæ animalium est, animam co-
 gnitione præditam esse concedet, cognitionemque
 omnè ratione similitudinis fieri; at similitudine nõ
 esse naturæ. Quomodo. n. immaterialia cognoscat
 anima, si ex materialibus & corporeis elementis
 est illius natura? Sed formæ cognita; neque similitu-
 dine antecedere cognitione cognoscèdique vim ad-
 ferret; sed subsequi ac perfici cognitione, dū rei co-
 gnita forma absq; materia in cognoscentè animam

Aristo-
 lem ve-
 cum ve-
 teribus
 conue-
 nisse,
 modo
 discre-
 pante.

vt co-
 gnitio si-
 militu-
 dine
 fiat.

Bb

cognitione traducitur, vt in 2. libro pluri-
bus explicabitur. Quae enim nunc Simplicius de cognitione
vi & natura adiungit, minus omnino ad hunc
locum pertinent; vbi fati erat indicasse, Aristote-
lem in re ipsa cum veteribus consentire; sed mo-
dum non probare. Vnde veteres intelligas verita-
tem quoquo modo adumbrasse atque aliquid bal-
butisse de anima, dum tria illa proposuerunt capi-
ta, motum, cognitionem, & incorporeum: sed Ari-
stotelem plane illustrasse, clarisque & apertis ver-
bis eloquutum omnia fuisse.

TEXTVS.

Αναγκασιον εστι συνελθειν πολλα εχθρα αδιαστα τω λογω. τι-
θενται δε γινωσκειν τω εμοιω το εμοιον, οσπερ αν ει πτω-
λυχλω τα αεθραματα πθιρις. ου εστι δε μονα ταυτα, κωλλει
δε εστιν. μαλλον δε ισως απιερει δεδωμεν, τα εκ τωτων.
εξ ου ουδ ει εστιν εχθρον τωτων, εστω γινωσκων πτω-
λυχλω δε αδιαστα. αλλα το σπουδον τι γινωσκει, η αδιασταται. οσον
τι θεει, η ανθρωπος, η σελει, η εσεν. εμοιος δε εστιν εμοιω αλλοι
σωβιτων. η δε εμοιος εχθρα τα σελεια τωτων εχθρον,
αλλα λογω τι εστιν σωβιται. κωλλει δε εστιν Εμπεδοκλεος το
αδωμ.

*Necessarium verò multa & impossibilia rationem con-
sequi. Ponunt enim cognoscere simile simili; perinde ac si
animam res esse ponerent. Non sunt autem sola haec; sed &
alia plura, quin potius fortasse numero infinita, quae
ex his.*

*Ex quibus igitur est horum vnumquodque, esto cog-
noscat anima & sentiat, at quo cognoscat totum aut sen-
tiet: Vt quid Deus, aut Homo, aut caro, aut os, & quodcum-
que aliud compositum. Non enim vtrumque habentia ele-
menta horum vnumquodque, sed certa ratione & compo-
sitione. Quemadmodum & Empedocles os inquit.*

COMMENTARIVS CXVI.

Opinionem, quae animam ex elementis & prin-
cipiis entium componit, demoliri Philoso-
phus volens, fundamentum praesertim aggreditur,
illudque multis argumentis conatur diruere. Fun-
damentum & ratio, qua nitentur illi, haec erant
quoniam simile cognoscitur simili. Atqui ratio-
nem hanc multa, & quae nullo modo constare pos-
sunt, consequuntur. Primum illud est, quod eorum
opinionem animam oportet res ipsas esse, quas co-
gnoscat: nam propterea illi ex elementis eam con-
stitare aiunt, vt terra cognoscat terram, aqua aquam,
aere aërem, igne ignem, vt ipsemet Princeps opi-
nionis huius assertor Empedocles loquebatur in
tex. 25. At si ita sit, aut animam necesse fuerit non so-
lum ex elementis, sed ex omnibus plane rebus,
quae cunctae in natura sunt aut esse possunt, compo-
sitam esse, si quae cognoscatur sit; aut certe non
omnia, sed elementa sola, cognoscere, ex quibus
constet. Alterum horum fieri prorsus non potest,
alterum absurdum est, reque ipsa conuincitur, dum
animam cognoscere omnia deprahendimus. Ne-
que enim sola sunt elementa in rerum natura, quae
cognosci queant & debeant, sed alia complura: ea
scilicet omnia, quae ex elementis concreta sunt, la-
pides, metalla, plantae, animalia; & eorum partes, os,

*1. Ar-
gumen-
ta contra
Empe-
doclem.*

caro, neruus, vena, & alia plurima, quae etiam specie
finita sint, & certo numero comprehensa, nume-
ro tamen fortasse sunt infinita, quoniam in omnes
horas alia gignuntur & alia: aut etiam in nobis, qui
phantasmata rerum infinita propemodum fingere
possumus. Esto igitur, propter similitudinem co-
gnoscantur elementa, quod ex illis ipsa constet, ea-
que in se possideat anima: at mista reliqua corpora
quomodo cognoscuntur? Vt enim non haec, sed
horum elementa & principia sunt in anima; ita non
haec, sed illa sola cognosci poterunt, si cognoscen-
di ratio similitudo sit. At manifestum est haec quo-
que ipsa cognosci.

Neque verò dicat Empedocles mista haec omnia
nullam prorsus ab elementis naturam diuer-
sam habere; sed solum elementorum comple-
xum & congeriem quampiam, & ideo alia, quam
elementorum, similitudine opus non esse. Quo-
niam ipsemet fatetur fati non esse elementa quo-
cumque modo coniungi & copulari, sed certam in
singulis mistis proportionem illorum, tempera-
tionem, ac compositionem necessariam esse, quae
diuersam ab elementis naturam constituat. Quae
locum obferunt illi, qui mistorum corporum na-
turam nulla dixerunt constare substantia forma
sibi propria & ab elementis diuersa; sed sola illorum

temperacione ac permissione. Nam si ita cogitas-
set Philoſophus, nequaquam diuersum ab elemen-
tis in anima principium quae fuisset, quo mista co-
gnosci possent velut ab elementis diuersa, neque
vlla haec argumentatio fuisset. Quam ob causam
addit Philoponus: mista haec tum inter se, tum ab
elementis differre, vt Aristotelica argumentatio-
nis vim indicaret. In promptu namque fuisset res-
pondere, nullam ab elementis mista naturam si-
gnificare, & ideo sola elementorum similitudine co-
gnosci: ex alia verò atque alia temperacione ac pro-
portione aliam atque aliam naturam, & ideo diuer-
sum ab elementis in anima cognitionis princi-
pium conficit.

Sed & alia esse videtur vis argumenti. Non so-
lum enim cognoscuntur mista ex elementis compo-
sita, sed mistionis quoque & compositionis mo-
dus intelligitur: quod fatetur Empedocles, dum
in osse proponit quantum elementorum singulo-
rum contineatur. Non sola igitur elementa, sed &
elementorum rationes ac proportiones mistorum
singulorum proprias inesse in anima oporteret, vt
singula mista cognosci à nobis possent. Quam-
obrem in Timæo Platoni ait Philoponus fati
non fuisse animam ex elementis facere, sed eius
etiam compositionem per harmonicos numeros
fecit. Quod si & elementa & elementorum com-
positiones in anima insunt; iam non sola elemen-
ta, sed quae cunctae ex elementis composita sunt, &
omnino res omnes anima fuerit: quod absurdissi-
mum omnium est.

At quid est illud, quod Deum tanquam ex ele-
mentis compositum nominauit? Aut Deum ipsum
dixit, quem Simplicio teste ita compositum esse
crediderit aut sphaerum, in quo eius sententia ele-
menta omnia continebantur; aut caeleste corpus, vt
pluribus aliis in locis; quod Empedoclem constat
ex elementis composuisse, aut exempli duntaxat
causa nominauit.

TEXTVS.

TEXTVS.

Εἴη ὁ πολλὰς λεγόμενος οὗτος (συμβαίνει δὲ τὸ εἶναι τὸ εἶναι, τὸ εἶναι, ἢ ποῖον, ἢ καὶ τὰ ἄλλα τὰ διαγεγραμμένων κατηγοριῶν) ποῖον ἐξ ἀπάντων ἔσται ἢ ψυχὴ, ἢ οὐδ' ἄλλ' ἢ οὐκ αἰσθητὴ πάντων εἶναι τοῖς ἄλλοις, καὶ οὐδ' ἔσται, καὶ τούτων μόνων; ποῖον ἢ γινώσκουσα, ἢ τὸ τῶν ἄλλων ἔσται; ἢ φησὶν ἕκαστος γίνεσθαι εἶναι τοῖς ἄλλοις ἢ ἀεὶ ἴδιος, ἢ ἕως πλὴν ψυχῆς αἰσθητῆς; ἔσται ἄρα καὶ ποῖον, καὶ ποῖον, καὶ εἶναι, ἀλλ' ἀδύνατον εἶναι τὸ ποῖον τοῖς ἄλλοις εἶναι καὶ μὴ ποῖον, τοῖς δὲ λέγουσι καὶ πάντων, ταῦτά τε καὶ ταῦτα εἶναι συμβαίνει.

Tex. 78. Prieterea cum ens multis modis dicitur (significat enim aliud quidem hoc aliquid, aliud autem quantum, vel quale; vel aliquam aliam diuisarum categoriarum) num ex omnibus erit anima, an non? At non videtur communia esse omnium elementa. An igitur quotquot substantiarum, ex his satis? Quomodo ergo cognoscit quod & aliarum unumquodque? An dicent cuiusque generis esse elementa & principia propria, ex quibus anima conficit? Erit igitur & quantum, & quale, & substantia. At impossibile ex quanti elementis substantiam esse, & non quantum. Quare ijs, qui ex omnibus inquirunt, & hac & huiusmodi alia conueniunt.

COMMENTARIVS CXVIII.

Hæc est altera aduersus Empedoclem argumentatio. Sed duplicem Themistius agnoscit. Hanc enim primùm proponit. Genera & vniuersalia, quæ categorijs decem continentur, substantia, quantitas, qualitas, & cætera omnia; neque elementa sunt, neque ex elementis conflata: immò eorum pleraque longissimè ab elementorum absunt natura; vt relatio, actio, passio, motus, habitus, vbi, quando; Et omnino genera omnia notiones animi nostri sunt, non elementa rerum. Si igitur anima ex elementis constat, vt natura similitudine in rerum cognitione ducatur; quomodo hæc genera & vniuersalia cognoscantur; quæ nullam cum elementis similitudinem habent & cognitionem?

Sanè primam hanc optimi interpretis argumentationem non respuo nec contemno. Aio tamen ex propositis Philosophi verbis ab alio vilo non colligi, neque colligi posse. Vnica enim hæc est ratiocinatio ex entis omonymia ducta. Ens natura vna non est, quæ communis sit omnibus ijs, quæ ab anima cognoscuntur; sed multis dicitur modis, velut omonymum quidpiam, quod decem omnino naturarum genera immediate significat; Quas diuisas categorias appellat. Categorias quidem, velut plurimum series attributorum, superiorum & inferiorum, quæ de rebus singulis enuntientur. Diuisas verò, hoc est distinctas primòque diuersas, nec vlla re, sed solo entis nomine aut rationis similitudine conuenientes. Si igitur animam ex ijs, quæ cognoscit, vel ex eorum certè principijs & elementis constare oportet; aut ex illis omnibus decem naturis constabit, vel ex earum omnium principijs; aut ex solius substantiæ, velut omnium principis & aliarum causæ. Ex illis omnibus constare non potest; quoniam cum substantia esset, tum quantitas, tum qualitas, & aliæ omnes illæ naturæ; neque vnam quampiam naturam haberet, sed

ens omonymum.

Categorias quid.

A plurimarum atque adeò omnium congeries esset, cum tamen substantia sola videatur esse. Et nonne absurdum tibi videbitur animam in pluribus & verò omnibus generibus poni, aut ipsa à seipsa genere diuersa esse? Id verò consequens est, si ex pluribus aut omnibus generibus componatur. Sed nec fingi quidem potest, quamam illius pars aut facultas cui generi adscribenda sit. Neque verò ex omnium principijs. Quoniam nulla sunt omnium communia principia; sed alia substantiæ, materia & forma; alia quantitatatis, punctum magnitudinis & vnitas numeri; alia aliorum generum. Ex quibus omnibus singulorum generum proprijs principijs si constare animam dixeris; perinde feceris, ac si ex ipsismet generibus omnibus constare dixisses. Nec enim vnam habebit naturam anima, sed multiplicem; neque substantia erit, sed quantitas, qualitas, omnique cætera. Nam vt ex principijs substantiæ substantia fit, non accidens; ita ex principijs quantitatatis aut qualitatis fieri nequit substantia, sed accidens, quantitas aut qualitas. Denique si ex solius substantiæ principijs constare dicitur; ne substantias solas cognoscet, non accidentias; si constare debet principium illud, cognitionem omnem similitudine fieri, similique cognosci simili. Non enim respondere licet, principia substantiæ accidentium quoque principia esse & ex illis cognosci: quippè in substantia coherent & sustentantur omnia. Quoniam ex proximis, non ex remotis principijs, cognitio rei cuiusque pendet; substantiæque principia non nisi remota accidentium principia sunt.

In quibus illi primùm, qui entis synonymiam & ynamque naturam substantiæ & accidentis decemque generibus communem adstruunt, Aristoteli se penitus aduersari vel hoc loco tandem agnoscant, meliusque in posterum sentiant. Qui non esse quidem puram & sinceram solius vocis omonymiam in tex. 2. lib. 4. Metaph. & tex. 11. lib. 7. pluribusque alijs in locis exposuit; neque tamen significare vnum, sed ad vnum; hoc est pluram, quæ ad vnum aliquid primùm referantur. Quid Peripateticis fuit semper mirè probatum, quos longum esset commemorare.

Deindè illi quoque, qui Alexandrum sequuntur principes illas quatuor qualitates, calorem, frigus, humorem, & siccitatem, substantiales elementorum formas esse contendunt; audiant quid hic Philosophus ratiocinetur. Substantia, inquit, ex accidentis principijs constare non potest; quantitates igitur hæc principia substantiæ elementorum non sunt. Quòd si alibi principia interdum & differentias illorum appellauit; accidentaria principia & velut materiæ dispositiones aut etiam efficientia principia & accidentaria item differentias appellauit.

Postremò de categoriarum omnium principijs in 12. Metaph. lib. à tex. 19. & deinceps pluribus disputatur, an eadem omnium sint. Atque vna non vna est, sed multiplex entis natura; ita non esse eadem simpliciter omnium principia, sed solùm analogia constituit. Quamquam hoc loco de physicis potissimùm & componentibus principijs, ex quibus res fiunt, fit sermo.

TEXTVS.

TEXTVS.

Απορον εστιν οτι το αυται ειναι παθηδες ειναι το εμοιον οτι το εμοιον ειναι παθηδες οτι το εμοιον ειναι παθηδες...

Al sardum autem dicere quidem imparabile esse simile a simili, simile autem sentire simile, et simili cognoscere simile. Sentire autem pati quidpiam et moueri ponunt: similiter vero et intelligere et cognoscere.

Tex. 79.

A

fest. i. Non enim a simili patitur, sed a dissimili; minor a maiore, imbecillior a robustiore. Ergo tantum abest, vt antecedentem similitudinem cognitio postulet, vt contrarium potius eueniat: Fiatque a dissimili actu, potestate simili, & cognitionem ipsam, similitudo consequatur. Et Simplicius dissimilitudinem ex eo deducit, quod et si cognoscēs cognoscibile itē sit, & cognoscibile quoque interdū cognoscēs, cognoscēs tamen nō cognoscit vt cognoscibile est, sed vt cognoscēdi vi predictū est; & rursū cognoscibile nō cognoscitur vt cognoscēdi vim habet, sed vt cognoscibile est: esse autem cognoscens & cognoscibile, diuersa nimirum sunt & dissimilia.

Cogni- tionem dissimi- litudina nisi.

B

COMMENTARIVS CXIX.

Pvat Auerroes Philoſophum haecenus in opinione ipsa Empedoclis confutanda versatum fuisse, nunc vero ad fundamentum eius dirigendum sese conuertere; simile non nisi a simili cognosci. At facile quibus animaduertat, tum haec, tum ea, quae haec consequuntur, ad eandem confutationem pertinere. Tertia igitur haec argumentatio contradictionis arguit, & cum se ipsa opinionem eam pugnare ostendit, dum simile ait cognosci a simili. Siquidem iidem illi Auctores palam affirmant, tum simile non pati a simili, sed passionem omnem a dissimili & contrario infertitum cognitionem omnem passionem quandam esse.

4. Argu- mentū.

Itaque ex triplici ipsorummet aduersariorum propositione haec instrui argumentatio potest: sentire & intelligere omninoque cognoscere (hoc enim velut genus est, illa illius species, est fecus Simplicius: quippe cognitio omnis aut sensus est aut intellectus) pati quidpiam est & moueri: a simile non patitur a simili, sed omnis passio a dissimili est & contrario; cognitio igitur non fit propter similitudinem, neque simile a simili cognoscitur. Propositio in 2. & 3. lib. examinabitur pluribus. Interim fat sit, a sensibilibus obiectis magnoperē affici & alterari, cogi & dissipari; & interdum, si fuerint vehementiora, dissolui prorsus organa sensuum; & omnino ab incurrentibus nos ad sentiendum prouocari ac moueri. Assumptio autem tum ab aduersarijs accipitur, tum in priore libro de ortu & interitu demonstratur. Actio namque a contrario proficiscitur, quod in suam naturam commutare alterum contrarium nititur sibi que facere simile: & ideo agit, quia actu dissimile est, potestate simile: quare materia quidem conueniunt, at differunt & pugnant forma. Propterea non a calido patitur calidum, neque ab humido humidum, sed illud a frigido, hoc a sicco: aut cert: minus calidum a magis calido minusque humidum a magis humido; in quibus dissimilitudo quaedam est & contrarietas, quod minus calidum aut humidum contrariae qualitatis permissionem habeant.

Quo etiam illud spectat, quod Philoponus adfert, lucernam paruum a lampade magna & paruum ignem a maiore consumi, vt Aristoteles quoque loquitur in 3. libro de caelo tex. 52. & lib. de longit. & bre. vitæ cap. 3. & problem. 22. & 25.

TEXTVS.

Πολλὰς εστιν ἀπορίας ἐξ ἡμετέρας ἔχοντες ἡδὲν, καθότι ἔμπεδοκλῆς, ὡς τοῖς στοιματικοῖς στοιχείοις ἔκαστα γινώσκονται, ἐξ αὐτοῦ τοῦ εἴματος, μακροῦτε τοῦ νῦν λεχθέντος, ὅτι ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ στοιματικῶν ἀπλῶς γινώσκονται, οἷον οὐδὲν νεύει, τοῖς γὰρ, ἡμεῖς ἀδυνατοῦ δὲκεί. ὡς τὸ ἐπὶ τῷ εἴματι, καὶ τοῖς στοιματικοῖς.

C

Cum autem dubitationes multas ac difficultates habeat dicere, sicut Empedocles, quod corporeis elementis singula cognoscuntur et per simile; testatur id, quod nunc dictum est. Quaecumque enim in animalium corporibus insunt simpliciter terræ, vt ossa, nerui, pilis, nihil sentire videntur: quare nec similia. Atqui decebat.

COMMENTARIVS CXX.

Qvonia post illa verba (quod nunc dictum est) vicitur statim Philoſophus causali particula (enim) putant Philoponus & Simplicius posita illa fuisse pro eo, quod est, quod nunc dicendum est. Vt hæc sit sententia. Multas quidem dubitationes & difficultates Empedoclis opinionem habere probatum est; sed maximè apparebit ex ijs, quæ dicenda sunt. At quid tandem nos cogat vim hanc Philoſophi verbis inferre, eumque impropria aut corrupta loquutionis arguere? Referantur illa ad antecedentia: constabit optimè sententia. Cum dubitationes multæ & difficultates oriantur ex Empedoclis opinione corporeis elementis & simili cognosci singula afferentis; fatis fortasse id testantur ea, quæ haecenus dicta sunt.

F

Vt hæc sit quasi superiorum argumentationum conclusio. Quibus tamen plures alias adiungit. Quartaque hæc ex partibus petitur nostrorum corporum. Si simile cognoscitur simili; igne igitur cognosceret anima igne, aere aërem, aqua aqua, terraque terram; vt in tex. 25. ipsemet loquebatur Empedocles: at in corporibus nostris non pauca sunt partes terræ, quæ non solum non sentiunt terram, quam propter similitudinem sentire deberent; sed omnino nihil; non igitur simile cognoscitur simili; neque propterea ex elementis oportet constare animam, vt cognoscat omnia. Partes porro non sentientes numerat ossa, neruos, pilos: potuisset & vngues.

4. Argu- mentū.

Partes non sentientes.

B b iij

& dentes addere, atque in cornutis animalibus cornua. Ac de pilis quidem, vnguibus, dentibus, & verò cornibus, haud magna est difficultas; quòd animatae partes non sunt; neque ubi deest anima, sensus adesse potest. Ossa etiam animam habeant, terrea tamen nimium sunt; nec ea, quam sensus postulat, mediocritate constant. Quare si sentire interdum videntur, dum in morbis quibusdam dolent; doloris & sensus non est ossium, sed vicinarum partium.

De Neruis maior difficultas, quam ab inter-pretibus ferè dissimulatam video. Solus Simpli-cius neruos dixit inter partes non sentientes nu-meratos fuisse, quòd non illos, sed spiritum vellet tactus sensorium esse. Id verò à ratione alienum est. Quippe spiritus anima praeditus non est; nec aliud quidquam, quam tenuissimus & purissimus sanguis; sanguis autem animata corporis pars non est, sed partium omnium materia & alimentum: omnique sensu caret, vt est in 3. lib. de animal. hist. cap. 19. & lib. 2. de part. cap. 5. & 10. Nisi for-tasse Simplicius de neruis per se & absque spiritu acceptis loquutus fuerit. Terrei namque nimium sunt, minutique aptè temperati. At dum accedente spiritu temperantur magis, sentiunt optimè, imò Themistij & Philoponi sententia in Com-mentario tex. 32. huius ipsius libri vim sentiendi praecipuam obtinet. Itaque quod hìc de neruis dicitur, persimile fuerit illi, quod in tex. 104. lib. 2. affirmabitur de lingua, linguam siccam non sentire saporis; quam tamen salua humectatam meliusque temperatam certum est vnicum esse & optimum gustandi instrumentum. Spiritum hunc necessariamque sentiendo temperationem suscipere ossa non possunt. Sed de his alibi plu-ribus.

Ossa non sentire.

Nerui autem sentiant.

TEXTVS.

Ἐν δὲ ἕκαστῳ τῶν ἀερίων ἀγνοῖα πλείον ἢ σύνεσις ὑπάρχει. γινώσκουσι μὲν ὅτι ἐν ἕκαστῳ, πολλὰ δὲ ἀγνοοῦσι. πάντῃ δὲ τὰ ἄλλα, συμβαίνει ὅτι βραχυθυμότερον καὶ ἄσφραγίστα τὸ ἐπινοῦναι τὸν θεόν. μῶντες δὲ τὸ σοληθῆναι ἢ ἡ γινώσκουσι τὸ κείνους, τὰ ὅθι καὶ πάντα. ἐν πάντων δὲ ἕκαστον.

Tex. 80. Iam verò vnicuique principio inscitia copiosius, quam scientia, inest. Vnumquodque enim cognoscet vnum, multa autem ignorabit. Omnia namque alia. Accidit verò Empedocli ὅτι insipientissimum esse Deum. Etenim solus elementum vnum non cognoscet, discordiam; mortalia autem omnia. Quoniam ex omnibus singula.

COMMENTARIVS CXXI.

D Vplicem argumentationem verbis hisce contentam coniungere placuit, quod persimilis altera alteri sit solaque materia differat. Argumentatur enim ex eo, quòd Empedoclis haec opinio ignorantem potius, quam cognitionem, inducat: idque in simplicibus primùm elementis ostendit; tum in ijs quoque, quæ còposita ex elementis sunt. Aduersarij verba haec erant in tex. 25. adscripta; Terra terram vidimus, Aqua aquam, aethera aethera diuum, at igne exitiosum ignem; amore autem amorem, & discordiam discordia tristi. Ex his duobus modis vrget Philosophus. Primùm si elementum vnumquodque id solum

5. Argu-mentū.

A cognoscit, quod sibi simile est, terra terram, aqua aquam, & eodem modo caetera; sanè cognoscet vnum duntaxat aliaque omnia ignorabit: plus igitur ignorantis & inscitiae, quam cognitionis, ex elementis singulis habebit anima; similitudoque ignorantis magis, quàm cognitionis, causa fuerit.

Deinde inter ea, quæ ex elementis composita sunt, deterioris conditionis, quam mortalia & caduca animalia, omniumque inscientissimum esset Deus. Etenim sex illis principijs positus, quatuor scilicet elemētis concordiaque & discordia; caetera omnia ex omnibus concreta esse voluit Empedocles. Deum immortalem futurum discordia omnis expertem esse, atque ex reliquis duntaxat quinque principijs constare; ex quatuor inquam elementis amicitiae opera conuocatis atque vnitis. Ita fiet Deum discordia omnis nescium esse, solamque amicitiam & quatuor elementa cognoscere, discordiam non item: cum tamen animalia caetera ex omnibus composita cognoscant omnia.

Quid verò Deum Empedocles nominaret, incertum; quòd eius scripta non extant. Auerroes autem celestes orbes interpretatur, quos & Deos esse & ex elementis concretos arbitrabatur. Auerroem sequutus est sanctus Thomas. Alios interpretatos fuisse concordiam, quæ discordia velut contrariae particeps non sit; testatur Philoponus. Sed tum ille, tum caeteri interpretes graeci, sphaerum potius intelligunt, velut elementorum omnium permissionem conciliante amicitia factam.

Caeterum Alexander Deum ipsum intelligens posteriorem hanc ratiocinationem dixit esse probabilem, non necessariam. Non enim insipientior esset Deus, quòd deteriorum cognitione careret. Quippe Aristoteles ipsemet in tex. 51. lib. 12. Met. melius esse dixit meliora sola comprehendere & deteriora ignorare satiusque esse affirmare quaedam non videre. Quod Philoponus pulchrè dictum iudicauit. Ego verò non item. Omnis namque cognitio perfectionem quandam cognoscens non significat: atque vt cognitio id efficit, vt cognoscens non cognoscenti praestet; ita plurium rerum cognitio maiorem adducit perfectionem: sine autem meliorum siue deteriorum rerum cognitio sit, perinde fuerit. Quoniam tum omnis cognitio perfectio est intelligenti naturae conueniens, tum non trahit cognoscentem ad rem cognitam, sicut appetitus ad appetitam rem appetentem impellit: sed rem potius cognitam in cognoscentem transfert, illique similem facit. Quocirca quidquid intelligatur, siue bonum, siue malum; siue praestans, siue abiectum; perinde est. Neque Deus cognitionem à rebus extra se positis accipit, sed in seipso videt & contemplatur omnia. Siue quòd omnia in se contineat; siue vt Aristoteli placuit, quia est omnium causa. Qui tamē eum negauit caetera in seipsis cognoscere, quòd indignum iudicaret diuinam mentem aliunde cognitionem quaerere.

Quod verò scribit Proclus Còment. 3. in Platonis Timaeum duplicè sphaerū fecisse Empedoclem, vñ sensilem, alterum intellectuile; Platonici magis videtur, quàm Empedocleum. Neque illud constat; Alterum alterius imaginem esse, atque in sensili regnare discordiam, in intellectuile verò concordiam. Nam si alter alterius imago est, alterum alteri similem esse oportet.

Prior

Prior potius argumentatio probabilis videri possit. Siquidem vt aspectus, auditus, odoratus, gustatus, & tactus, vnius tantum obiecti cognitionem; aspectus aspectabilium, auditus audibilium, ac reliqui reliquorum, vnusquisque sui determinati obiecti; omnibus vero simul sensuum omnium cognitionem habet animal: ita responderi possit vno quidem elemento vnum cognosci, omnibus vero simul omnia comprehendendi. At neque Philosophus vbique se demonstrationes adferre proficitur.

TEXTVS.

Οὐκ ἔστι δὲ τὸ πᾶν ἀπὸ τῶν ἁπλοῦν ἵσχυον ἕξει τὰ ἄνθρωπος ἢ ἐπιδητῶν ἢ σελήνης, ἢ ἐκ τῶν στοιχείων ἢ ἐκ τῶν πλανήτων, ἢ πνεύμων. ἀνευρεθῆναι γὰρ ἐστὶν ἢ πρὸς σκευήν, ἢ πρὸς τὰ πύργα.

Tex. 81. Omnino autem propter quam causam non omnia entia habent animam; siquidem omnia aut elementum, aut ex elemento vno, aut ex pluribus, aut omnibus. Necessarium enim est, vnum aliquod cognoscere, aut aliqua, aut omnia.

COMMENTARIUS CXXII.

7. Argum. Satis assequuti sunt illi, qui reduci putarunt entia omnia fore animata. Qualis enim esset deductio? Anima est ex elementis composita; ergo omnia, quæcumque sunt, animata sunt; Quoniam quidquid est, aut elementum est, aut ex elementis constat. Etenim in promptu esset respondere, elementa primum animata non fore, quod anima non simplex elementum sit, sed quidpiam ex elementis omnibus compositum: neque rursum mista omnia corpora; quoniam vt os inquiebat Empedocles non quavis, sed certa quapiam elementorum permissione constare; ita & de anima multo magis responderet. Vt enim deductio nulla est, os ex elementis concretum est, ergo omnia ex elementis concreta sunt os: ita nec vlla esset hæc; anima ex elementis constat, ergo omnia, quæ ex elementis constant, animam habent.

Qualis autem argumentatio Philosophi sit, potest ostendunt verba. Ex eodem namque principio illo ducitur; Terra terram vidimus, aqua aquam, & omnino simili cognoscitur simile. Etenim si ita esset, omnia haberent animam, hoc est cognitione prædita essent. Quare ad hunc modum ratiocinatur. Omnia quæcumque sunt (nec enim alia entia Empedocles nouerat) aut sunt elementa, aut ex elementis composita; vel omnibus, vt mista perfecta; vel aliquibus, vt imperfecta; vel etiam vno cum alicuius alterius qualitibus, vt in meteorologicis non pauca. Si igitur simile cognoscit simile, tum elementum vnum quodque cognoscet sibi simile, tum mista omnia comprehendunt ea, quæ illis similia sunt, ex quibus constant; siue plura fuerint, siue pauciora. At plurima sunt, quæ nihil prorsus cognoscunt: falsum igitur est naturæ similitudinem principium & causam cognitionis esse, elementaque cognoscere facultatem obtinere. Quo-

niam si verum esset, vbicumque hæc essent, cognitionem quoque oporteret adesse: reciprocarerentque propositiones, inquit Simplicius; elementum vni continet cognoscere, & similitudo est cognitionis causa; & contra, vbicumque similitudo est & elementum aut quid ex elementis constans, cognitio adest.

TEXTVS.

Ἀποδείξει δ' ἂν τις ὅτι πᾶν ἐστὶ τὸ ἐνοεῖν ἄνθρωπος, ὅλα δὲ τοιαῦτα ἢ στοιχεῖα εἶναι, κλειώτατον δὲ ἐκείνο. τὸ συνέχειν δὲ πᾶν ἐστὶ. τῆς δὲ ἵσχυος εἶναι πᾶν κρείττον ἢ ἀσθενέστερον. ἀδύνατον δὲ ἐπὶ, ὅτι γὰρ εὐλογητάτατον δὲ εἶναι τὸ το σφραγισμένον καὶ κλειον κατὰ φύσιν. τὰ δὲ στοιχεῖα φασὶ ἀεὶ τὰ ἴσχυον εἶναι.

Tex. 82

Dubitauerit vero quisquam, & quidnam sit quod ipsa vnit. Materia namque videtur elementa esse. Maxime enim dominans illud, quod continet, quidquid id est. Anima autem esse quidquam melius est dominans, impossibile. Multo vero magis adhuc impossibile intellectu. Rationi etenim maxime consentaneum esse hoc antiquissimum est dominum naturæ. Elementa autem inquirunt prima entium esse.

COMMENTARIUS CXXIII.

8. Argum. IN octaua hac confutatione partim ex generali materia & forma conditione progreditur Philosophus, partim ex propria & peculiari elementorum natura. Forma enim vbique præstat materiæ meliorisque conditionis est, velut materiæ perfectio & finis. At anima nihil est melius in natura; anima igitur est forma: at elementa sunt mistorum, quæ ex illis fiunt, materia & anima igitur neque elementum est, neque elementa. Rursum elementa plura sunt & inter se contraria; neque ea dissipata dicuntur esse anima, sed vnita; quæadmodum & anima est vna: aliquid igitur esse oportet, quod illa vniat atque in pace & concordia contineat: alioqui nunquam conuenirent in vnum nec in pacem degerent: hoc vero necesse est quidpiam esse illis omnibus melius, quodque illis dominetur vt vnire valeat & continere. At nil in viuentibus melius, nil ad continentium & dominandum aptius, quam anima esse potest: quæ non solum est forma generali conditione melior, quam materia illique dominans; sed formarum omnium optima. Multo vero minus intellectu; qui vt est ab elementari tota & materiali natura separatus atque abiunctus, tum diuiniore est conditionis atque ad inferiorem naturam continentiam illique dominandum aptissimus. Anima igitur in viuentibus omnibus & intellectus in homine id erit, quod vnit & continet elementa. Quod fit, vt abeunte anima dissoluantur elementa, atque in varia distrahatur id, quod vnitum fouebatur ab anima. At si ea est, quæ vnit & continet elementa; sanè nec fuerit elementa, nec ex elementis. Immo ea prior fuerit, quam elementa: prior inquam causalitate & nobilitate, vt interpretatur Auerroes; etsi elementa tempore antecedant: cum tamen elementa vniter-

B b iij

se inquant aduersarij prima entia esse, ex quibus tum cetera consent, tum anima. Quippe & forma prior est, quam materia; & id, quod continet, eo, quod continetur, prius existit. Quocirca contra prorsus, quam illi vellent, animam euenit priorem esse, quam elementa & velut illorum principium; non elementa priora & anima principia.

Quam philosophi argumentationem tum eos considerare iubeo, qui mistorum corpora per substantia formam ab elementis distinctam constitui negant (nulla enim argumentatio foret, si absque superiore forma vniuersa & continente consistere vniuersa elementa possent); tum vero illos, qui intellectum rationalem animam (intellectum enim animam rationis participem vocare philosophum, animamque reliquas; verè Philoponus adnotat & Simplicius censent) non esse formam nostrorum corporum formatricem volunt. Siquidem animam quidem omnem aptam esse ait ad vniuersa continentiaque elementa, at intellectum aptissimum: vniuersa autem & continere subiectam sibi materiam nature formatricem est forma, non assistentis.

Porro in his manifestè intellectus separabilitatem atque immortalitatem doceri, Philoponus idem ait: siquidem anima antiquior est: hincque dubitationem eam solui, an animæ motus temperamentum corporis sequantur. Sequuntur enim, vbi non dominatur intellectus & homo præter naturam se habet, neque vivit vt homo, sed vt animal vtens anima. At si dominetur intellectus, homoque secundum naturam habeat, & vt homo agat; secus omnino euenit, corpusque potius sequitur animam. Quod si intellectum rationalem & intelligentem animam dixit; ineptum est querere, an de agente intellectu an de patiente loquatur; estque hominis verba philosophi in peiorem sententiam trahere molientis.

Quod autem ad illud attinet, quo elementa inquit vim habere materiae; siue materia vocem legas (ύλη) nominandi casu, siue (ύλη) casu dandi; siue inquam elementa dicas materiam esse, siue materiae similem esse; perinde fuerit. Nam & vere sunt mistorum materia, & prima ac generali omnium materiae per similis est. Extantque plurima alia Philosophi loca, in quibus elementa mistorum materia appellat.

Misti forma ab elementis distincta.

Anima immobilis formae formatricis.

Anima immortalitas.

Elementa mistorum materia.

Omnes autem, & qui quod cognoscant anima & sentiat entia, ex elementis cum inquant; & qui maxime motuum; non de omni loquuntur anima. Neque enim sentientia omnia motuum. Videntur namque nonnulla esse stabilia secundum locum. Atqui videtur anima hoc solo motu moueri animal. Similiter verè & quot intellectum sensuumque ex elementis factum. Videntur enim Plantae viuere, neque latius, neque sensus participes. Et animalia complura ratiocinationem non habent.

COMMENTARIUS CXXIV.

Non haec confutatio non solum iam Empedoclem eosuè, qui ex elementis animam esse dixerunt; sed veteres plane omnes complectitur. Omnibus enim commune illud fuisse peccatum inquit, vt generalem & omni animæ communem doctrinam non tradiderint; dumque vniuersam animæ naturam querere & explicare deberent, in parte illius quadam haeserunt: quare aut partem alteram penitus ignorarunt, aut quod partis proprium est de vniuerso genere affirmarunt. Quod ex priori libro de posteriori analysi maximum in demonstrationibus ac scientiis vitium esse constat.

Quod tamen Simplicius addit, intentionem horum verborum esse ostendere aliquid esse omni animæ commune, non synonymum, sed vt ab vno & ad vnum; minime videtur ad rem; quamdiu non sua promittit Philoponus, sed aliena constat. At cum tres in classes distribuisset antea veteres quorum aliqui motu, alij cognitione, alij demum incorporeo definiissent animam; tertio nunc distributionis membro prætermisso priora duntaxat duo recenset. Quid ita? An, vt inquit Philoponus, incorporeum sub motu continetur? Quod incorporeum illi assererent, vt corpus vniuersum permeando commodius moueri posset. An vt propositioni responderet conclusio? Principio siquidem duo membra fecit in textu, atque hoc totius inquisitionis fundamentum posuit. Animatum inquit ab inanimato duobus maxime differre videtur, motu & sensu. Quo patet non bene Simplicium cognitionem hoc loco rationalem notitiam exposuisse; vbi vniuersè accipitur pro cognitione cum sensus, tum intellectus, quas ipsemet Philosophus statim nominabit.

Verum vtraque differentia in parte est, non vniuersa & generalis. Primum enim plantæ adfunt viuentes sanè & animatæ; quod nutriantur, augetur, & semine à se deciso procreant sibi simile: nec tamen sentiunt aut cognoscunt quidquam, nec mouentur loco; sed fixis radicibus haerent immobiles. Quare aut vegetantem illi omnes animam ignorarunt, aut certè neglexerunt; quodque sentientis & intelligentis proprium est, anima vt anima est conditionem & naturam esse putauerunt.

Deinde adfunt Zoophyta, quæ vocantur, hoc est plantanimalia; quod inter plantas & animalia mediam naturam habent. Sentiunt enim, vt animalia; sed motu priuantur & affixa manent, vt plantæ. Cuius generis spongiae sunt, ostreae, conchiliaque. Nam et si extendantur non nihil ad capiendum cibum & contrahantur; de loco tamen

TEXTVS.

Πάντες δ' εἰ δὴ διὰ τὸ γνωρίζειν ἢ αἰσθάνεσθαι τὰ φυσικὰ καὶ ὄντα, οὐ τὸ συζητεῖν λέγοντες αὐτὰ, ἢ εἰ τὸ κινεῖσθαι, ἢ περὶ ἀπόσεως λέγουσι λόγους. ἔτι δ' τὰ αἰσθητὰ πάντα κινεῖται. φαίνεται δ' εἶναι πᾶσι μὲν μαθητῶν ζῶον κατὰ τὸ πᾶν. καὶ τὸ δοκεῖ γὰρ πάντων μὲν τὸ κινεῖσθαι κινεῖν ἢ ἄλλο τὸ ζῶον. ἰσχυρὸς δ' ἔστι τὸν πᾶν ἢ τὸ αἰσθητὸν, οὐ τὸ συζητεῖν πάντα. φαίνεται δ' τὰ τε φυσικὰ ὄντα, ἢ μεταξὺ τῶν φυσικῶν ὄντων, καὶ τὸ ζῶον πολλὰ διὰ τὸν ἕνα ἕνα.

ad locū tota nō transeunt. Itaque plantarum anima nec sensu potest nec motu definiti: plantanimālium sensū quidem, at non motu. Et illi quidem, qui motum acceperunt, angustissimam omnino fecerunt animam. Qui verō sensum, plura sanē comprehendunt, nempe plantanimalia, quæ à prioribus fuerant exclusa: neutri tamen de omni dixerunt anima.

Motum autem lationem dixit, ne nutritione & accretione tum plantas tum plantanimalia moveri quis responderet. Namque motum de loco ad locum intelligebāt illi, qui motu animam definiabant. Quocirca verba illa (atqui videtur anima hoc solo motu movere animal) tanquam veterum propositionem accipio; quōd illi solo motu secundum locum animam definiant. Nam si ab ipomet Aristotelē subiecta intelligantur, non parua erit difficultas. Quippe ut verum sit animalium incessum & progressionem de loco ad locum ab anima sola proficisci; moverique à seipsis, ut alibi dicitur, animatorum proprium esse: verum tamen non est animam hoc solo motu animalia movere. Nam & nutritio, & accretio, & procreatio, & sensus, & appetitio, motus quidam sunt. Quibus si respondeat Philoponus, lapides quoque & inanimata augeri; & omnino (quod Themistius ac Simplicius respondēt) omnes alios motus proficisci quidem ab anima, verum alio extrinsecus accedente; alimento inquam aut sensili obiecto mouente; localem verō motum ab anima sola intrinsecus per appetitionem excitata. Primum negabitur inanimata augeri, quæ appositione dumtaxat grandiora sunt, ut pluribus in secundo lib. dicitur. Deinde ab extrinsecus quoque obiecto, quōd motu prosequitur aut fugiunt, moveri animalia ad appetendum & prosequendum vel fugiendum affirmabitur.

Quōd si alteram adiungat Simplicius causam, propterea solo motu locali animam dici movere, quoniam plantalis anima non est manifestum principium à quo, sed magis secundum quod; hoc est non actuum, sed potius passivum; quasi inter animam & naturam media consistat: opinionem illam suam inculcabit nobis, naturam non actuum, sed passivum principium esse: quæ de re in commentario 34. satis diximus. Dabimusque nunc in plantali anima minus quidem vim animæ elucere, quoniam hic sit primus & materialis maxime naturæ que proximus animæ gradus: contendemus tamen in ea ipsa principium inesse actuum; & melius multo, quam in natura. Nec minus in 2. lib. definietur anima principium, quo primum vivimus; quam quo sentimus, mouemur, & intelligimus: vniuersæque animam omnem probabitur viventis corporis causam esse, tum formalem & finalem, tum efficientem.

Ceterum ponderanda item sunt illa verba (neque enim sentientia omnia motiua. Nam si perfectus & absolutus motus intelligatur, quo animal de loco ad locum transferatur persequendo & fugiendo cognitum quidpiam, verissima profus sunt; atque hoc sensu nunc vsurpantur, vbi cum veteribus est sermo, qui de huiusmodi loquebantur motu. At si motus qualiscumque accipitur; planè quidquid sensu præditū est, quomodo mouetur: & plantanimalia, quæ locum non mutant, extendunt scē & contrahunt.

A Quorū enim sensum vtilis ac noxi inseruisset natura, si alterum amplecti & alterum vitare non possent?

Denique dianam Aristoteli obseruabis intellectus actionem significare. Cum enim sensum quid & intellectum nominasset, complura subiungit Aristoteli animalia sentire, quæ dianam, hoc est intellectus ratiocinatione, carent.

Diana
quid
Aristo-
teli.

TEXTVS.

Εἰ δὲ πῶς ἡ ψυχή πᾶσι ζῴων ἐστὶν, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ ψυχή πᾶσι ζῴων, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ ψυχή πᾶσι ζῴων, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ ψυχή πᾶσι ζῴων.

Quid si quis & hæc concesserit & intellectum posuerit partem anime quandam; similiter autem & sensivum; ne sic quidem vniuersè dixerit de omni anima, neque de tota, neque de vna.

COMMENTARIVS CXXV.

Hæc quoque ad illud ostendendum pertinent, quod veteres obiecit non de omni anima loquutos esse. Nam etsi concederetur intellectum & sensum aut vnam & eandem esse animæ facultatem; aut certè ita connexas, ut vbi est vna, sit item altera; nondum tamen de omni dixissent anima, qui cognitione illam definiunt. Adfunt enim plantæ, quæ neque sentiunt, neque intelligunt; & animata tamen sunt. Quare necdum de tota dixissent anima, neque de vna. Non de tota; quoniam præter cognitionem sensus & intellectus, sunt in viventibus nutritio, accretio, procreatio, appetitio, motus. Neque de vna; quippe nulla profus est anima, quæ solo sensu & intellectu vigeat; sed vbiūque hæc adfunt, adfunt & aliæ omnes commemoratæ virtutes; neque sine nutritione vlla consistit vita, neque vllus sensus absque spiritu, qui continetur fluit ac resoluatur, debetque horis omnibus ex alimento renouari.

Anaxagorā in his subnotari putat Themistius; qui intellectum in animante tota natura voluisset inesse. Certè in tex. 24. dictum est eum affirmasse intellectum ipsum esse animam, atque in animalibus cunctis vel abiectissimis contineri: & tex. 31. eum intellectu & anima ceu natura vna fuisse vsū. Pythagoricos potius Philoponus atque Simplicius; quōd animarum illi nostrarum in omnia corpora vel belluarum ac stripium migrationem posuissent. Atque idē Empedoclem addit Simplicius, quasi eandem in plantas migrationem asserentem. Quod magnoperè dubito an sit credendum, si eam is de anima sententiam habuit, quam Philosophus dixit, animam esse permissionem elementorum quandam. Verum quicumque fuerit sententiæ assertor, is sanè neque de omni anima dixit, quia non in omnibus sensus & intellectus, aut organa, aut certè operationes cernuntur; neque de vlla tota, quoniam pluribus vnaqueque facultatibus atque operationibus prædita est.

Lapidū
& inanimato-
rum accretio.

Plantæ
animata.

Animæ
quæ
sensus
habent.

scenda omnia; non igitur ponenda quatuor in anima sunt. Quo argumentationis genere alibi saepius reperies vsum cum fuisse praefertim vero in simili ferè causa in 1. phys. lib. tex. 50. & 56. vt numerum principiorum colligeret; tum finitum, quia finitis omnium ratio assignatur; tum ternarium, quoniam vnum subiectum vnaque cōtrarietas satis sunt, & plura essent otiosa.

Altera ratiocinatio prioris huius assumptionem demonstrat. Rectum tum sui tum obliqui regula est & mensura; rectoque tum rectum cognoscitur tum obliquum: at altera contrarietatis pars, quae melior existit, est velut rectum; altera deterior velut obliquum: alteram igitur inesse in anima satis est; calidum inquam, quo frigidum etiam cognoscitur; & humidum, quo innotescet siccum.

Porro etsi in vnoquoque elemento binæ sint qualitates, hoc est virtutis contrarietatis altera pars; non tamen propterea dixit Philosophus vnum elementum fore satis animæ, vt cognoscat omnia. Quoniam frigus & siccitas deteriorem tenent contrarietatis locum & velut priuationes atque obliquitates sunt, si cum melioribus comparantur: priuatio autem vt propria forma actuque non constat, sed per se est non ens & absentia formæ; sic nec per se cognoscibilis est, nec principium cognoscendi habitum. Et obliquum nec sui nec obliqui regula est. Quò magis sanctum Thomam mireris duo elementa pro animæ compositione, ignem & terram, elegisse; in quibus terra qualitatem vtramque habet velut priuationem atque obliquitatem. In aëre verò meliores ambæ qualitates conueniunt, calor & humor: propterea fortasse nec affirmavit Philosophus elementis pluribus esse opus, sed solum omnia necessaria esse negavit.

Ne quis tamen hinc colligat in his quatuor qualitatibus duas significare formas, calorem & humorem; at duas reliquas, frigus & siccitatem, duarum priorum priuationes esse. Namque tum omnes agendi & pugnandi alteramque sibi oppositam interimendi ac sibi similem procreandi vim habent; atque hae virtute multationes omnes perficiuntur: tum elementorum omnes principia constituuntur in posteriori de ortu & interitu libro. Nec ignis modo dicitur esse primò calidi, & aër primò humidus; sed aqua item primò frigidi, terraque primò siccæ: neque vt habitus & priuatio, sed vt pugnantes formæ opponi existimatur ab omnibus. In quibus si priuatio nominetur interdum; eo intellectu nominatur, quo nigritum quoque priuatio alibi dicitur in tex. 7. lib. 10. Metaph. & naturalis in loco consentientia priuatio motus, & grauitas leuitatis priuatio in tex. 18. lib. 2. de cælo: & omnino imperfectior forma comparatione perfectioris in tex. 18. lib. 1. de ortu, & vnum contrarium alterius contrarij in tex. 32. lib. 2. priuatio esse scribitur.

Propterea non leuis est difficultas, quomodo vnum contrarium ex altero cognosci dicat Philosophus. Nam vt id in priuationibus euenire possit, reales tamen & positivæ formæ, quæ proprio constant actu, per illum ipsum cognosci debent. Laborat hic non parum Philoponus, nec adfert quidquam, quod satisfaciât. Minus etiam alij, qui de solo habitu & priuatione, non de vera contrarietate, loquuntur eum esse dixere; inter quos Simplicius eam rationem habet, quoniam frigidum Phi-

losophus calidi priuationem esse dicere consuevit. Verum quæ in elementis est contrarietas, priuationis non est, sed pugnantis formæ & actus: & omnino in natura constat formarum contrarietatem esse, quam ab anima cognosci oportet. Deinde vt priuatio ex habitu cognoscatur, opus est ratiocinatione, vt alio loco docebitur; soliusque hominis, non belluarum, est.

Bipartita igitur mihi videtur Philosophi argumentatio fuisse. Primum etsi animam ex elementis constare velis, ex omnibus tamen non est necesse, sed satis est ex duobus, igne & aqua, aut aëre & terra: quoniam cum vel in duobus solis qualitates omnes quatuor contineantur; haberet anima rerum omnium similitudines, quibus cuncta cognosceret. Deinde si priuationes ex eorum habitibus & obliquum ex recto cognoscuntur; posset & altera elementaris cōtrarietatis pars imperfectior, quæ alterius comparatione velut priuatio est & obliquitas, ex perfectiore velut habitu & rectitudine cognosci.

Quamquam priori argumentationi maiorem dixerim necessitatem inesse; posteriore probabiliorem potius, quam necessariam, videri. Aut potius respondere licet, priori ostendens necessaria non esse elementa omnia, posteriori opinionis illius fundamentum euerti quod omnia cognoscit, omnia continet. Id verò falsum esse demonstrari, quoniam priuationes cognoscuntur, nec tamen in anima continentur; potestque habitus tum sui tum priuationis cognitionem facere.

Corpora omnia animata non esse.

C A P. VIII.

T E X T V S.

Καὶ ἐὰν τὸ εἶδος ὅ πῶς ἀντὶ τοῦ μετέχουσαι εἰσὶν. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀδύνατον πάντα πλάσσειν θεῶν εἶναι.

Et in vniuerso autem ipsam nonnulli permissam esse inquirunt. Quare fortasse & Thales omnia ratus est plena Diis esse.

C O M M E N T A R I V S C X X V I I I.

Singularem prorsus hoc loco interpretationem Simplicius facit; dum Philosophum ait etsi de mortalium praefertim animabus proposuisset sibi dicendum, quemadmodum tamen antea de Cælesti quoque anima dixit, ita & nunc de elementari agere. Quibus verbis non solum cæteris omnibus interpretibus aduersatur, verum etiã duobus modis peccat. Primum quòd de Cælesti anima in superioribus dictum fuisse credat: quod antecedenti tota tum nostra tum aliorum expositione apparet esse falsum. Deinde quòd Cælum & elementa corporaque omnia putet Philosophum animata esse iudicasse: cum hoc & aperte confutet, & antea non semel tamquam absurdum deduxerit, fore, vt corpora omnia sint animata: & quidem si nõ omnibus mistis corporibus genus hoc formæ concessit, sed plantis solis & animalibus; multò minùs agnouit in simplicibus. Et nonne animã vniuersè definit in 2. lib. Entelechiam organici & eterogeni duntaxat corporis. Sed & qualis est illa loci huius pro-